



2011. SZEPTEMBER 9. PÉNTEK

JEREMIÁS PRÓFÉTA KÖNYVE 11,15–23

DR. VARGA GYÖNGYI

*Nem használ az áldozat*

<sup>11,15</sup>Mit akarsz, kedves népem, templomomban? Sok ravasz tervedet elérni? Szent hússal elhárítani a rád váró veszedelmet, és azután nevetni? <sup>11,16</sup>Zöldellő, szép gyümölcsű és formás olajfának nevezett el téged az Úr. Nagy vihar zúgása közben lángba borította lombját, letördelte ágait. <sup>11,17</sup>A Seregek Ura, aki elültetett téged, elhatározta, hogy veszedelmet hoz Izráel és Júda házára gonoszságuk miatt, amelyet a maguk kárára követtek el, mert a Baalnak áldoztak, hogy bosszantsanak engem.

*Az anatótiak meg akarják ölni Jeremiást*

<sup>11,18</sup>Az Úr tudatta velem, ezért tudom, mit akarnak tenni velem; megmutatta nekem. <sup>11,19</sup>Én pedig olyan voltam, mint a vágóhidra hurcolt gyanútlan bárány. Nem tudtam, hogy ilyen terveket szőttek ellenem: Irtsuk ki ezt a fát gyökereitől! Vágjuk ki az élők földjéből, hogy nevét se említsék többé! <sup>11,20</sup>Ó, Seregek Ura, igaz bíró, vesék és szívek vizsgálója! Hadd lássam, hogy állsz bosszút rajtuk, mert eléd tártam ügyemet! <sup>11,21</sup>Azért ezt mondta az Úr az anatóti emberekről, akik életre törnek, és azt mondták, hogy ne prófétálj az Úr nevében, mert saját kezükkel ölnek meg; <sup>11,22</sup>azért ezt mondja a Seregek Ura: Én megbüntetem őket: az ifjak fegyver által fognak meghalni, fiaik és leányaik pedig éhen halnak. <sup>11,23</sup>Senki sem marad meg közülük, mert veszedelmet hozok az anatóti emberekre a büntetés esztendejében.



**Amit a textusról tudni kell:**

- exegetikai megjegyzések
- teológiai összefüggések feltárása

A fejezet második egységében két szövegrészt különíthetünk el. A 15–17. versekben először retorikai kérdésekkel, költői képekkel találkozunk; így fogalmazódik meg Isten ítélete. A 18–23-ig terjedő rész közel hozza számunkra a prófétai sorsot: az állandó fenyegetettség tapasztalatát.

A Jeremiás vallomásaiként számon tartott szövegegységek (Jer 11,18–23; 12,1–6; 15,10–21; 17,12–18;

18,18–23; 20,7–18) műfajukat tekintve a Zsoltárok könyvének egyéni panaszdalaihoz hasonlítanak, és így nem feltétlenül biografikus, inkább liturgikus funkciójuk van. Konszenzus van abban, hogy e szövegrészeket a redakció munkájának tulajdonítsuk, bár bizonyára tartalmazznak eredeti jeremiási igéket is. Mindazonáltal szervesen illeszkednek a prófétai hagyomány egészébe, és arról győznek meg minket, hogy a személyesség igénye a könyv egészét áthatja. A próféta életének egyes epizódjait, elsősorban is a Jeruzsálem pusztulását közvetlenül megelőző időszakot nagyon plasztikusan tárják elénk ezek a szövegek.

Itt, igeszakaszunkban találkozunk a könyv első jeremiási „vallomásával”: a helyzet egyelőre még nem tűnik annyira súlyosnak, mint a 20. fejezetben, ahol a próféta már meghalni kíván, elátkozza születése napját. A könyv első fejezetében, Jeremiás elhívása kapcsán az az ígélet hangzik föl, hogy Isten megvédi szolgáját, és bevehetetlen ércfallá teszi (Jer 1,6,18–19).

### 11,15–17

Kicsit furcsának hat a megszólítás a 15. versben: „kedves népem” – a kontextust figyelembe véve Izráel már nem érdemli meg, hogy Istene ilyen kedvesen forduljon hozzá... Ebben a versben fölfedezhetünk némi ironikus felhangot: Izráel a templomi kultusz alkalmait arra használja fel, hogy biztosítsa magának a védelmet és a békét. Azt gondolja, hogy némi áldozati hússal le lehet „kenyerezni” az Urat; és azután majd jót nevetni az alaptalannak bizonyult félelmen. Ez a vers a 7. fejezet templomi prédikációjában megfogalmazódó gondolatokra reflektál: Izráel megáll Isten templomában a bemutatott áldozat után, és így szól:

Megszabadultunk! Aztán újra ugyanazokat a bűnöket követi el ismét (7,10). Mire való hát az istentiszteleti gyakorlat? Kell-e Istennek ilyen áldozat? (vö. Mik 6)

A 16. vers költői képe egy sudár olajfát tár elénk: ez lenne Izráel – ahogyan Isten álmaiban él... De nagy vihar kerekedik, és elpusztul a fa, ágai letörnek, tűzben égnék el. A 17. vers ugyanezt a gondolatot prózai formában fejezi ki: Jhwh elhatározta, hogy gonoszsága miatt veszedelmet hoz népére. Az indok: „bosszantották” az Urat, mivel Baalnak tömjéneztek. Semmibe vették tehát Isten ajándékozó jóságát, és megghiúsították Isten Izráel felőli reményteli gondolatainak megvalósulását.

### **11,18–23**

A prófétai vallomásban arról olvasunk, hogy Isten felkészítette már a prófétát a megpróbáltatások elviselésére; tudatta is vele, hogy nem lesz könnyű dolga népével. A 19. versben nagyon erős, plasztikus képet használ a szerző: Isten szolgálja vágóhídra hurcolt, gyanútlan bárányként, kiszolgáltatottan áll az életére törők körében. Sejtelve sem volt róla, hogy gyilkos terveket szőttek ellene. Eszünkbe juthat Ézs 53 szolgáléneke, ahol ugyanez a motívum szerepel. Azután vált a kép, és újra a fa szimbólumával találkozunk. Míg az előző szövegegységben Izráelt jelképezte az olajfa (amint az elég gyakori az Ószövetségben, pl. Zsolt 1; 52; 92): itt most Jeremiás életéhez kötődik. A prófétát ellenségei: anatóti honfitársai, ismerősei ki akarják vágni az élők földjéből. Nevének említését sem szabad tovább tűrni!

A 20. vers a 7. zsoltár 10. versét idézi: az imádkozó Istent, az igaz bírót kéri, hogy fordítsa vissza ellenségeire azok agresszióját. A bosszúállás joga egyedül az Úristené. A próféta biztos abban, hogy ártatlan, ezért abban reménykedik, hogy Isten ígérete szerint megvédi őt. A 21–23. versben meg is érkezik a válasz a próféta imádságára: Isten biztosítja Jeremiást, hogy megbünteti őket: az ifjakat, a fiakat és leányokat. A büntetés esztendeje minden bizonnyal a babilóniai seregek jeruzsálemi ostromát jelenti: ezt erősíti a fegyver és az éhínség gondolata is.



Prédikációvázlat

1. A prófétát megdöbbeníti saját népe, rokonai, ismerősei értetlensége és gyilkos indulatai. Jót akart nekik, de ők ellene fordultak, segíteni akart, de minden szavát, mozdulatát saját világuk, megszokott rendjük, gondolatviláguk elleni támadásnak vették. Jézus ezt így fejezte ki: „senki sem próféta a saját hazájában”. A próféta a legmagányosabb ember. Mégis, ebben a magára hagyottságában, védtelenségében kap erőt, hogy belekapaszkodhasson a rábízott üzenet távlatába. Martin Buber írja: „A próféták szívét az

fordítja a jövő felé, hogy a jelen ellenáll a próféták által hirdetett vallási tanításnak és e tanítások majdani megvalósításának. De a próféták nem úgy viszonyulnak a jövőhöz, hogy megjövendölik. Prófétálni annyit tesz: a közösséget, amelyhez az ige szól, közvetlenül vagy közvetve választás, döntés elé állítani.”

Az Isten követségében föllépő próféta „igazmondó” – amint azt a német „Wahrsager” szinonim kifejezés is jelzi. Kompromisszumok nélküli, egyenes ember. „Nem „determinista”, aki pontos értesülésekkel rendelkezik a jövőt illetően, mint jövendőelő, hanem kijelentő, aki a jelennek üzen, a mindenkori jelenben élőknek. A próféták szándéka nem a jövő kinyilatkoztatásában, hanem sokkal inkább megváltoztatásában rejlik. A jelen krízise hordozza magában ezt a kihívást és felhívást a változtatásra – prófétai szóval megtérésre. Minden az „itt és most”-ban dől el. Gerhard. v. Rad ezt így fejezi ki: „A próféta szavaiban a régi és az új jelenvaló, zárt világgá alakul.” Mindazonáltal ez a világ ki is nyílik, a jelen perspektívát kap, a prófétai ige sok évszázad távolából is érvényes üzenettel bír.

2. Jeremiás szavait a későbbi nemzedékek útmutatásnak, számukra is érvényes igazságot hordozó tanításnak tekintették. Elismerték igazságát azzal, hogy a maguk helyzetére alkalmazva levonták a tanulságokat. Belátták, hogy az ember szíve ma is épp olyan csalárd, mint tegnap volt, hogy ma éppúgy fenyeget a látogatás-hit, a kirakat-vallásosság kísértése, ma is leselkedik ránk az ember önistenítési törekvéseinek számtalan csapdája. Bár Isten előbb mindig ad, ajándékozik, mielőtt bármit is kérne az embertől, mégis: mi mindig lázadunk szövetségének igéi ellen. Lázadunk szavai ellen, és tanúi ellen is. Vágóhídra hurcolt bárányokként állnak, és néznek vissza ránk némán a meghurcolt igaz próféták, Isten emberei, az ártatlan követek. Végül magát a Fiút is ez a sors érte el. Ő nem állt bosszút ellenségein, nem kért elégtételt, csak egyszerűen, elhagyottan végigment a Via Dolorosán.